

SOLIDARITET MED BELARUS

s o l i b e l . n o

927 562 553

Oslo, 11. desember 2022

Den 20. november sendte vi en forespørsel etter Åpenhetsloven om produksjon i Belarus til IKEA, Jysk, Skeidar, Bohus og Bolia. Den ble sendt på epost til adresser funnet på nettsidene, der var det ikke alltid like lett å finne ut hva som var foretrukket kontaktpunkt. Variasjoner i virksomhetenes tilnærming til å svare tyder på at loven ikke er helt innarbeidet i interne prosesser. Vi sendte purringer til bedriftene som ikke svarte innen en uke, og la på flere epost-kontakter hos bedriften for å redusere sannsynligheten for at manglende svar skyldtes kø hos saksbehandler. I purringene minnet vi på om svarfrist og at vi søker pressedekning, men med en konstruktiv vinkling hvor vi fremhevet ønsket om å fokusere på det bedriftene faktisk gjør.

Dette initiativet foregår i skyggen av at Russland i februar utvidet invasjonen av Ukraina med blant annet en offensiv mot Kyiv via Belarus. Heroisk innsats fra et samlet ukrainsk samfunn, med støtte fra belarusiske patrioter som angrep den russiske krigsmaskinen inne i Belarus, ble offensiven slått tilbake. Til en alt for høy pris: Hele verden er nå kjent med den systematiske brutaliteten i Moskvas krigføring, en drapsideologi som voldtar, lemlester og myrder alt ikke-russisk på sin vei. Siden krigen mot Ukraina startet i 2014 har det vært åpenbart at det samme kan skje i Belarus.

Før utdelingsseremonien for årets fredspris arrangerte vi et brunsjmøte om konteksten for forespørselen. Invitasjonen ble sendt til pressen, bedriftene, norske politikere fra alle partier, og formidlet offentlig. Den belarusiske foreningen i Norge 'Razam' ble også invitert. Vi arrangerte møtet sammen med vår samarbeidspartner Salidarnast, en tyskregistrert solidaritetsorganisasjon grunnlagt av belarusiske fagforeningsfolk. 37 ledere av den belarusiske fagbevegelsen er politiske fanger, og de langvarige og systematiske angrepene på arbeidernes rettigheter har ført til at ILO nå er i prosess for å innføre internasjonale økonomiske sanksjoner. Lizaveta Merliak fra Salidarnast holdt innlegg om situasjonen i gruver og fabrikker, redegjorde for bruken av tvangsarbeid i industrien, og svarte på spørsmål i en lengre samtale om temaet sammen med Natallja Satsunkjevitsj fra menneskerettighetsorganisasjonen Vjasna. På møtet deltok det svært engasjerte stortingsrepresentanter og politikere fra både borgerlig og sosialistisk side, og også representanter fra andre belarusiske organisasjoner slik som Det Belarusiske Studentforbundet (BSA/ZBS).

Russiske interesser utøver nå hegemoni over den belarusiske staten, og er den største trusselen mot utviklingen av et fritt folkestyre i landet. Når nasjonen en dag blir fritt, så må demokratiet bygges opp igjen fra ruinene. Under denne særskilt sårbare prosessen vil utenlandske aktører ha et stort ansvar for å respektere og representere en etisk forretningspraksis. Dagens belarusiske stat ledes av en mann som med overveiende sannsynlighet tapte valget i 2020, og som siden han

Zhyvje Belarus!

kom til makten i 1994 systematisk har demontert rettsstaten og institusjonene garantert av den opprinnelige grunnloven. Næringsliv og industri er i likhet med resten av samfunnet under statlig kontroll, og staten sikrer sitt grep om makten med opprørspolitiet AMAP (russ: OMON) og det hemmelige politiet KDB (russ: KGB). Dissidenter tilbringer mange år av livet sitt i fengsel, noen blir drept. Belarus er det siste landet i Europa med dødsstraff. Dette er komplekst og vanskelig.

Vårt mål er å utvikle erfaringer med hvordan næringslivet og andre aktører fra sivilsamfunnet kan samarbeide for å forsvare menneskerettigheter og anstendige arbeidsforhold. Vi har mottatt svar fra IKEA, Jysk, Skeidar og Bohus, og vil jobbe direkte med Bolia slik at de også kan gi oss et førstesvar. Under prosessen videre vil vi samarbeide med Attac Norge og sette fokus på selskapenes etiske ansvar for å bruke tilstedeværelsen i Belarus, spre kunnskap om gode erfaringer som bedriftene har opparbeidet seg, og bidra til å utarbeide en felles bestep praksis. Det er viktig å understreke at både Åpenhetsloven og internasjonal fagbevegelse forventer at virksomheter tar ansvar – dersom man trekker seg ut i det øyeblikket pressen begynner å stille spørsmål er ikke et ansvarlig tiltak fordi det setter arbeidstakernes rettigheter i akutt fare og utelukker muligheten for å bruke en aktiv tilstedeværelse. Det er etter vår mening bare legitimt å trekke seg ut etter at man har vurdert konsekvensene og implementert tiltak som reduserer skadene. Dette gjelder også dersom virksomheten føler seg ført bak lyset av leverandøren.

Det betyr ikke at vi er motstandere av økonomiske sanksjoner eller mener at uetisk handel kan forsvares. Vår oppfatning er at alle bedrifter må ta et ansvar, ikke bare de som en journalist blir tipset om. Vi mener at det er fullstendig uakseptabelt å bidra med finansiering av undertrykking, og at bedrifter som oppdager en risiko for at det kan ha skjedd eller kan skje må gjøre riktig tiltak.

Ingen av bedriftene har svart at de per dags dato har direkteleverandører i Belarus, men flere er i prosess med å undersøke mulige belarusiske underleverandører i produksjonskjedene. Bedriftene vi var kjent med har solgt varer produsert i Belarus melder alle at de har sluttet med det.

Vi vil bruke de neste ukene på å gå gjennom svarene sammen med mer erfarne organisasjoner, og gjennomføre selvstendige prøvinger av svarene hvor det er mulig og relevant. Det er derfor ikke hensiktsmessig å få inn på detaljene i hva den enkelte bedriften har svart på nåværende tidspunkt. Dersom Bolia behøver bistand med å besvare henvendelsen vil vi sette dem i kontakt med Etisk Handel Norge og Raftostiftelsen, som begge har høy kompetanse på området. Det er flere interessante aspekter å undersøke nærmere, og spesielt er vi interesserte i å lære mere om hva slags tiltak bedriftene har gjennomført før de etablerte seg i landet, før opprøret startet i 2020, i perioden frem til februar 2022, og vurderinger etter innføringen av sanksjonsregimer.

Prosesen vil være åpen og faktaorientert, og bidra med data til evalueringen av Åpenhetsloven.

Daglig leder i IKEA har personlig invitert oss til et møte, og vi oppfordrer ledelsen i de andre bedriftene til å gjøre det samme. Ved å beskrive god praksis og identifisere forbedringspunkter kan et samlet norsk næringsliv bli stadig bedre på å ivareta sine internasjonale forpliktelser og kravene i Åpenhetsloven. Vi tror at norske ledere og styremedlemmer egentlig ønsker det belarusiske folket alt godt, og inviterer derfor til at vi sammen kan gjøre det som er riktig.

sekretariatet@solibel.no

Zhyvje Belarus!